

H ü s e y n i Saz Semâîsi

Ney

Neyzen Aziz Dede

Usûlü : Aksak Semâî [10 / 8]

1 . H a n e / (Hane-i Evvel) / (Serhane)

10

3

5

8

11

SON / (Temmet)

2 . H a n e / (Hane-i Sani)

14

17

19

3 . H a n e / (Hane-i Salis)

14

16

18

4 . H a n e / (Hane-i Rabi) / Y ü r ü k S e m a i

14

16

18

Neyzen

Aziz Dede

[1835 - 1905]

Neyzen Aziz Dede'nin hayatı hakkındaki bilgiler oldukça mahdûddur. Üsküdar Doğancılar'da doğmuştur. Gençliğinde Mısır'a giderek Kâhire Mevlevihânesi'nde mûsîki dersleri almış, ney üflemeyi öğrenmiştir. Mısır'dan Gelibolu'ya gelen Aziz Dede, Gelibolu Mevlevihânesi Şeyhi Hüsâmeddin Dede'ye intisâb ederek çilesini tamamlamış ve 'Dede' olmuştur. Gelibolu'dan İstanbul'a gelmiş ve doğduğu semte yani Üsküdar'a yerleşmiştir.

Aziz Dede, o devrin en usta neyzeni kabûl edilen Sâlim Bey'den ders almak ve neyini ilerletmek arzusunda imiş. Bu niyetle Sâlim Bey'e müracâat etmiş. Sâlim Bey onun kâbiliyetini ölçmek için 'Biraz üfle bakalım' demiş. Aziz Dede'nin neyini dinleyince 'Sen benimle alay etmeğe mi geldin?' diye söylenmiş. Neden sonra samimi olduğuna kâni olmuş ve talebeliğe kabul etmiş. Sâlim Bey, Aziz Dede'yi o derece takdir edermiş ki, kendi eserlerini ona çaldırır ve zevkle dinlermiş.

Yüksek kâbiliyet ve çalışkanlığıyla kısa sürede ilerleyen Aziz Dede, gittikçe ustalaşarak virtüözlük derecesine yükselmiştir. Önceleri Üsküdar ve Galata mevlevihânelerinde daha sonra bunlara ilâveten Bahariye Mevlevihânesi'nde de neyzenbaşılık yapmıştır. Bir rivâyete göre bir müddet İstanbul'daki beş mevlevihânenin de neyzenbaşısı o imiş.

Aziz Dede yetmiş yaşlarında 7 Mart 1905 târihinde vefât etmiş ve Üsküdar Mevlevihânesi'nin hazîresine defnedilmiştir. Mezartaşında tarik-i mevleviyyeden İsmet Bey'in şu târih manzûmesi vardır :

Mevlevî dergheleleri ser-neyzeni iken diriğ
Âlem-i lâhûta pervâz etdi bu cân-ı Aziz
Her dem eylerdi dil-i yârâna taksim-i safâ
Biş nev ez ney ders-i pür-feyzinden olmuşdu mûciz
Fırkatınle şerha şerha oldu şimdi sinemiz
Çeşm-i cân-ı dil-i ma'nâ hasretiyle eşkriz
Menzili ola taravgâh-ı makâm-ı semendi
Kimseye cây-ı karâr olmuş mu çerh-i pür-sitiz
Kemterin-i Mevlevî İsmet dedi târihin
Göçdü yâ hû aşk-ı Mevlânâ ile dervîş Aziz
[1323]

Aziz Dede, en kudretli neyzenlerimizden biri olarak kabûl edilir. Talebesi Neyzen Emîn Yazıcı, hocası hakkında "Ben böyle bir neyzen gösteren sayılar yazılır. Üst tarafa yazılan sayı usulün kıymetini, alt tarafa gösterdiğine göre, Aziz Dede, tek başına on neyzenin çıkardığı sesi şu kelimelerle ifade edilir; Düm, Tek, Te-ke, Te-ek, Te-ka, Ta-hek. Bunların anlamlarını da kısaca belirttiikten sonra Türk Musikisinde kullanılan usulleri incelemeye başlayalım. Düm: Sağ elle sağ diz üzerine vurularak gösterilen kuvvetli zamanı belirtir. Tek: Sol elle sol diz üzerine vurularak gösterilen hafif zamanı belirtir. Te-ke: Birbirine eşit iki zamanı gösterir. Sağ ve sol el birbiri ardınca dizler üzerine vurularak icra edilir. Te-ek: Sol elin sol diz üzerine iki vuruş kıymetinde vurulacağını belirtir. Te-ka: Bir kısa ve ardından bir uzun zamanı belirtir. Sağ el kısa, sol el uzun zamanda icra edilecek demektir. Ta-hek: "Ta" hecesinde iki el birlikte havaya kalkar. "He" hecesinde yine iki el birlikte vurulur.

Aziz Dede'nin bestekârlıkdaki hünery eserlerinden hemen anlaşılır. Her biri ince bir zevkin mahsülü olan bu eserler, en çok çalınan ve dinlenen eserler arasında yer almıştır. Zamânımıza ulaşan eserleri pek azdır. Tek bir peşrevi ile birkaç saz semâisi kayda alınabilmiştir. Diğer eserleri maalesef kaybolmuştur.

Aziz Dede'nin en meşhûr talebeleri Neyzen Emin Yazıcı, Santûri Ziyâ Bey ve Rauf Yektâ Bey'dir.

KAYNAK : Dr. M. Nazmi Özalp - Türk Musikisi Tarihi

Aksak Semaî Usûlü

*) On zamanlı altı vurgulu Türk musikisinde çok kullanılmış usûllerimizdendir.

*) Aksak usulünden bir fazla zamanı (KE) vurgusuna ilave edilerek (KÂ) vurgusuna dönüştürülmesinden ibarettir. Dini musikimizde Mevlevî ayinerindeki saz bölümlerinden (çok kısa) başka yerde kullanıldığı görülmemiştir. Bütün saz semaileri (dördüncü haneler hariç) bu usülle bestelenmiştir. Klasik faslımızın bestelerden sonra okunan sözlü eser olan Ağır Semailer'in çoğu bu usülle bestelenmiştir

*) 10/16 rakkamı ile gösterilen mertebesine CURCUNA usûlü denir. Curcuna usûlü ismini alan DÜM(5) - TE (2) - KA (3) kalıbında kullanılmıştır.

*) İkinci mertebesine AKSAK SEMAÎ, üçüncü mertebesine AĞIR AKSAK SEMAÎ denir. İki değişik Türk Akseâğının birleşmesinden meydana gelmiştir.

Aksak Semaî Darb Usûlü

- 1 . Darb : (Dü-Üm) / [2 Zamanlı ve Kuvvetli]
- 2 . Darb : (Te) / [1 Zamanlı ve Zayıf]
- 3 . Darb : (Ka-A) / [2 Zamanlı ve Yarı Kuvvetli]
- 4 . Darb : (Dü-Üm) / [2 Zamanlı ve Kuvvetli]
- 5 . Darb : (Te-Ek) / [2 Zamanlı ve Yarı Kuvvetli]
- 6 . Darb : (Tek) / [1 Zamanlı ve Zayıf]

Kaynak :

Türk Müsiki Nazariyatı ve Usûlleri-Kudüm Velvelleri - İsmail Hakkı ÖZKAN [1941- 2010]

Usûl

Türk Musikisinde, eşit sayıda, muhtelif vuruşlardan meydana gelmiş kalıplara "Usul" denir. Bu vuruşlar düzenli bir tempo ile aksamadan eser bitene kadar icra edilir.

Usul değeri portede, donanuma yazılır ve sol anahtarından sonraki arıza işaretlerinin hemen sağında yer alır.

Türk Musikisinde usullerin klasik icrası; sağ elin sağ dize, sol elin sol dize vurulmasıyla belirtilir.

Usulün vurulmasına daima sağ el ile başlanır. Birinci vuruş kuvvetli olarak vurulur.

Usuller, birbirine paralel çizilen iki yatay çizgi üzerine yazılan notalarla belirtilir. Üst taraftaki çizgi sağ eli, alt taraftaki çizgi sol eli gösterir. Usulün çizildiği çizginin sol tarafına "usulün kıymeti"ni ve "usulün zamanı"nı gösteren sayılar yazılır. Üst tarafa yazılan sayı usulün kıymetini, alt tarafa yazılan sayı ise usulün zamanını gösterir. Türk Musikisinde kullanılan usuller

Bunların anlamlarını da kısaca belirttiikten sonra Türk Musikisinde kullanılan usulleri incelemeye başlayalım. Düm: Sağ elle sağ diz üzerine vurularak gösterilen kuvvetli zamanı belirtir. Tek: Sol elle sol diz üzerine vurularak gösterilen hafif zamanı belirtir. Te-ke: Birbirine eşit iki zamanı gösterir. Sağ ve sol el birbiri ardınca dizler üzerine vurularak icra edilir. Te-ek: Sol elin sol diz üzerine iki vuruş kıymetinde vurulacağını belirtir. Te-ka: Bir kısa ve ardından bir uzun zamanı belirtir. Sağ el kısa, sol el uzun zamanda icra edilecek demektir. Ta-hek: "Ta" hecesinde iki el birlikte havaya kalkar. "He" hecesinde yine iki el birlikte vurulur.

Usuller, "Basit Usuller" ve "Birleşik Usuller" olmak üzere ikiye ayrılır. İki tane basit usul vardır. Bunlar; iki zamanlı ve üç zamanlı usullerdir.